

סוכות

או יאמר לנאר מה דאיתא במדרש: 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר', וכי ראשון הוא, והלא ט"ו יום הוא. אלא ראשון הוא לחשבון עונות.

ב עוד איתא במדרש (שיר השירים רבה א, א): **מה יפית בלולב, ומה נעמית בתשובה.** ולרין ציאר ענין התשובה ללולב.

ונראה בהקדס מה שכתב בחובות הלצנות (שער התשובה, פתחה)², כי אף שמעלת לדיקים גמורים גדולה יותר ממעלת צעלי תשובה, בכל זאת הקדים דוד המלך את צעלי התשובה לדיקים הגמורים, וכמו שנאמר (תהלים לג, א) 'אשרי נשוי פשע כסוי חטא' - הם צעלי התשובה. ואמר אחר כך (שם, ב): 'אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון' - הם הדיקים הגמורים. והטעם לזה, משום שצעלי תשובה רבים יותר, כי לדיקים גמורים מועטים המה בכל דור, עכ"ל.

ויש להציג זכר לדבר שיש להקדים צעלי תשובה לדיקים גמורים, מהא דאיתא בגמרא (סוהא לז): 'לולב צימין, ואתרוג בשמאל'. וכבר מבואר בספרים (עיין זרע שמן, פרשת אמור, אות י), שלולב מורה על צעלי תשובה, ואתרוג על לדיקים גמורים, ועל פי מה דאיתא במדרש (ויקרא רבה ג, יב), שאתרוג מורה על מי שיש בו מעשים טובים, ולולב על מי שאין בו מעשים טובים, ע"כ. וגמלא דצעלי התשובה הנרמזים בלולב, נלקחים צימין, וקודמים לדיקים גמורים הנרמזים באתרוג, שנלקחים בשמאל.

ובזה מבואר מה דדריש במדרש 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר', ראשון הוא לחשבון עונות. והיינו דממנות ארבעה מינים חזין שיש להקדים ראשון את צעלי התשובה, העושים חשבון על עוונותיהם כדי לידע על מה להתחרט.

ובזה נמלל לפי זה דברי המדרש **מה יפית בלולב, ומה נעמית בתשובה.** והיינו כי ממה דחזין שמייפס את הלולב ומקדימים אותו לקחתו צימין, מזה אנו למדים שיש להנעים את צעלי התשובה, להקדימם לפני הדיקים הגמורים.

במדרש (מנחם אמור, כג) איתא: 'ולקחתם לכם ביום הראשון', וכי ראשון הוא, והלא ט"ו יום הוא. אלא ראשון הוא לחשבון עונות, ע"כ. ולרין ציאר.

ונראה בהקדס מה שכתב בחובות הלצנות (שער הכניעה, פרק ח), כי ראש התשובה הוא השפלות והשחחות והכניעה, עכ"ל.

וכתב צנינה לעיתים (דרוש טו) כתב, כי הסוכה רומזת על השתעבדות והכניעה, עכ"ל.

ולפי זה שפיר קאמר המדרש ראשון הוא לחשבון עונות. פירוש, ראשון לימים שאדם עושה בו חשבון על עוונותיו כדי לידע על מה לשבז ולהתחרט, כי לפי שצרכות משיג אדם הכניעה, הרי הזמן מסוגל לעשות תשובה שלימה, ולכן מתחב צו אדם חשבון עוונותיו.

עוד נראה לנאר מאמר המדרש: 'ולקחתם לכם ביום הראשון', וכי ראשון הוא, והלא ט"ו יום הוא. אלא ראשון הוא לחשבון עונות.

דהנה מבואר בחובות הלצנות (שער התשובה, פרק ו)¹, שיש ארבעה דברים המעוררים את האדם לשבז אל צורא, והמעולה שבהם הוא השבז מרצונו הטוב, על ידי התבוננות בטובות הבורא עליו, ושהוא חייב לעבדו ולשמור מצוותיו תמורת טובות אלה. והוא דומה לעבד שברח מאדוניו, שכאשר הוא מתבונן בטובות אשר גמלו אדונו, הוא חוזר אליו מרצונו הטוב, ומבקש סליחה ומחילה. ובעל תשובה כזה, הקצ"ה מקבל תשובתו באהבה ורצון, וזוהר בו לעבדו יתברך. אבל מי שאינו שב אל אלה על ידי שלשת הדברים האחרים, שהם: כשחכם הדור מוכיחו, או כשרואה יסורים באים על אחרים, או כשיקורים באים על עצמו, הוא פחות מקובל אל המקום, ורחוק יותר שמתקבל תשובתו, עכ"ל.

דהנה המדרגה הראשונה ודאי היא 'תשובה מאהבה', שהרי הוא שב מחמת שמתבונן שהבורא מטיב עמו, אבל המדרגות האחרות אינן אלא 'תשובה מיראה', כי הוא שב מתוך חוכמה או יסורים. וידוע מה שכתבו הספרים הק', כי בחג הסוכות הזמן גרמא לעבד את הבורא יתברך מתוך אהבה ושמחה. ולהכי קאמר במדרש ראשון הוא לחשבון עונות. והיינו כי החשבון שאדם עושה על עוונותיו כדי לידע על מה לשבז, מסוגל צרכות לעשות על פי האופן הראשון, שהוא על ידי התבוננות בחסדי המקום.

(1) וזה לשונו: אבל אופן התעוררה יהיה לארבעה דברים. האחד מתוך חכמת האדם את אלהיו, ובחינתו (2) וזה לשונו: ולפי שהיו הצדיקים שני מינים, האחד הנצלים מן החטא והעוול, והשני השבים מן החטא, וזהו רוב המון הצדיקים בעלי התשובה, התחיל המפורש ואמר (תהלים לב, א) 'אשרי נשוי פשע כסוי חטא', ואחר כך זכר חבת השנית הנצלת מן החטא, ואם היא קודמת במעלה, מפני שכל שב כבר היה צדיק קודם שיחטא, ואין כל צדיק שב, ואמר עליהם (שם, ב) 'אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון וגו'. וזכר חבת הזאת באחרונה מפני מיעוט מציאותה בכל דור, כמו שנאמר (תהלים קל, ג) 'אם עונות תשמר י-ה אדני מי יעמוד', ואמר (קולות ג, ב) 'כי אדם אין צדיק בארץ וגו', ונאמר (פסלים א, ח) 'כי אין אדם אשר לא יחטא, עכ"ל.

(1) וזה לשונו: אבל אופן התעוררה יהיה לארבעה דברים. האחד מתוך חכמת האדם את אלהיו, ובחינתו (2) וזה לשונו: ולפי שהיו הצדיקים שני מינים, האחד הנצלים מן החטא והעוול, והשני השבים מן החטא, וזהו רוב המון הצדיקים בעלי התשובה, התחיל המפורש ואמר (תהלים לב, א) 'אשרי נשוי פשע כסוי חטא', ואחר כך זכר חבת השנית הנצלת מן החטא, ואם היא קודמת במעלה, מפני שכל שב כבר היה צדיק קודם שיחטא, ואין כל צדיק שב, ואמר עליהם (שם, ב) 'אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון וגו'. וזכר חבת הזאת באחרונה מפני מיעוט מציאותה בכל דור, כמו שנאמר (תהלים קל, ג) 'אם עונות תשמר י-ה אדני מי יעמוד', ואמר (קולות ג, ב) 'כי אדם אין צדיק בארץ וגו', ונאמר (פסלים א, ח) 'כי אין אדם אשר לא יחטא, עכ"ל.